

Kentlilik Bilinci ve Kentli Hakları: Batman İli Üzerine Bir Uygulama¹

Urban Consciousness and Urban Rights: An Application on Batman Province

Sultan AVCİ², Halil İbrahim AYDIN³

Öz

Amaç: Bu çalışma ile Batman halkının ikamet ettikleri mekan ile olan bağlarını güçlendirecek yöntemler geliştirilecektir. Aynı zamanda, halkın sosyal yaşamlarını devam ettirdikleri kentin farkına varmalarını sağlayacak süreçler oluşturulacaktır. Halkın, kentle olan sosyal bağlarını aktif bir biçimde aidiyet bilinci ile güçlendirmeleri hedeflenmektedir. Böylece, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik bağlamında “Kent Bilinci” ve “Kentli Hakları”nın öneminin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Tasarım/Yöntem: Araştırmanın örneklemini Batman kentinde yaşayan 18 yaş ve üstü 617 kişi oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerinin değerlendirilmesinde, frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama, Kruskal Wallis analizi Varyans analizi (ANOVA) ve t testi kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle kentlilik bilinci ve kentli hakları farkındalıkları değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bulgular: Yapılan analiz sonucunda kentlilik bilinci düzeyi ve kentli hakları farkındalığı düzeyi Batman ilinde yüksek çıkmıştır.

Sınırlılıklar: Çalışmanın alanı Batman merkezdeki mahalleler ile sınırlandırılmıştır. Batman Merkez sınırları içinde yaşamını sürdüren ve 18 yaş ve üstü olan tüm bireyler çalışma kapsamına dâhil edilmiştir.

Özgünlük/Değer: Batman İl’inde Petrolün sağladığı avantajlar Batman İl’inde kentlilik bilinci ve kentli hakların kullanımının büyüme ve gelişim sürecinde yıllar arasında farklılık göstermesi Batman ilinde böylesi bir çalışmanın literatüre farklı bir boyut kazandırmasına olanak sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, Kentli Hakları, Kentlilik Bilinci

Abstract

Purpose: With this study, methods will be developed to strengthen the ties of Batman people with the place they live. At the same time, processes will be created that will enable people to become aware of the city where they continue their social life. It is aimed for the people to actively strengthen their social ties with the city with a sense of belonging. Thus, it is aimed to examine the importance of "Urban Consciousness" and "Urban Rights" in the context of livability and sustainability.

Design/Method: The sample of the study consists of 617 people aged 18 and over living in Batman city. Frequency and percentage distribution, arithmetic mean, Kruskal Wallis analysis, analysis of variance (ANOVA) and t test were used in the evaluation of the research data. 0.05 significance level was taken as a criterion in the interpretation of the results. Based on the findings obtained, urban consciousness and urban rights awareness were evaluated.

Findings: As a result of the analyses, the level of urban consciousness and awareness of urban rights were found to be high in Batman province.

Limitations: The area of the study was limited to the neighbourhoods in the centre of Batman. All individuals aged 18 and over who live within the borders of Batman Centre were included in the scope of the study.

Originality/Value: The advantages provided by oil in Batman province, the fact that the urban consciousness and the use of urban rights in Batman province differ between years in the process of growth and development will allow such a study in Batman province to bring a different dimension to the literature.

Keywords: Urbanization, Urban Rights, Urban Consciousness

¹ Bu çalışma, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında tamamlanmış olan “Kentlilik Bilinci ve Kentli Hakları: Batman İli Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Doktora), sdursun2606@gmail.com, ORCID: 0009-0001-9215-081X

³ Prof. Dr., Batman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, hiaydin12@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6783-4905

1. GİRİŞ

Kent kavramı, tarihsel süreç içerisinde insanoğlunun yerleşik hayat tarzına geçişiyle beraber gün yüzüne çıkmıştır. Kent, tarihi eski yıllara uzanan ve tarihsel bir süreç içinde kendisinden her daim değişik yapıda, isim ve yapılardan söz ettiren bir kavram olarak gün yüzüne çıkmış bulunmaktadır. Kentler zaman içerisinde uygar medeniyetlerin ve kültürel değerlerin olduğu mekânlar olmuştur. Tarihsel süreç noktasında kentler kişinin hayatını, gelişimi etkileyen ve yaşam tarzını değiştiren en kritik etkenlerden biri olmuştur.

Kırsal kesimlerin zamanla azaldığı, kentsel merkezlerin ve kentli nüfusun ise yoğun bir biçimde artış gösterdiği içinde bulunduğumuz zaman diliminde kentler, her manada son derece kritik bir konuma sahiptirler. Konuya yaşadığımız ülke olan Türkiye bağlamında baktığımızda, sanayileşme ve fabrikalaşma ile birlikte ülkede yoğun bir iç göç yaşanmaya devam etmektedir.

Kent, bireylerin bir araya gelerek topluluk oluşturdukları, mal ve hizmetlerin farklılık göstermesi ile birlikte düşüncelerin de çeşitli yaygınlık gösterdiği ilişkiler alanıdır. Kentler, toplulukların farklı yaşam biçimleriyle bir araya gelmekle birlikte, her bir değer diğer değere sıkı bağlar ile bağlı olduğu kozmopolit bir alanı oluşturmaktadır. Bu bağlamda kent, kendine özgü değerleri söz konusu olan ve belli bir alanda yoğunlaşmış bir yerleşim sistemini oluşturmaktadır. Bu yerleşim sistemi içerisinde kentleşme ile birlikte kentlileşememe sürecinde kent kültürü ve kentlilik bilinci eksiklikleri kentin sosyo-kültürel, sosyo-mekânsal ve sosyo-ekonomik yapısını olumsuz etkilemektedir (Avcı, 2023).

Bu çalışmanın temel amacı, Batman şehri özelinde kentlilik bilinci ve kentli hakları bağlamında kapsamlı bir değerlendirme yapmaktır. Çalışmada kentte yaşamının ve kentli olmanın bir sonucu olarak bireylerin kentsel haklarını ne ölçüde bildikleri ve bu hakları ne kadar kullandıkları incelenmiştir. Ayrıca, Batman kentinin kentsel sorunları, kentte yaşayan bireylerin kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyleri araştırılmıştır. Bu bağlamda, kentlileşme sürecinin kentli haklarının bilincinde olup olmama üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, Batman özelinde kentlilik bilinci ve kentli haklarının farkındalığının artırılmasına yönelik politika önerileri sunulurken, bu konudaki eksikliklerin giderilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmada veri toplama ve analiz süreci birkaç aşamada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, Batman'da yaşayan bireylerden elde edilen veriler, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma, bireylerin kişisel (sosyo-demografik) özelliklerini, kentlileşme düzeylerini, kentlilik bilincini ve kentsel farkındalık düzeylerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Ayrıca, bireylerin kentsel sorunlara dair algılarını ve kentli haklarını bilme ve bu hakları kullanma düzeylerini incelemiştir. Analiz sürecinde şu yöntemler kullanılmıştır: frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama, Kruskal-Wallis analizi Varyans analizi (ANOVA) ve t testi.

Çalışmanın ilk bölümünde kentlilik bilinci ve kentli hakları ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde literatür değerlendirmesi incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmanın genel anlamda sayısal veriler ile bir değerlendirmesini içeren yöntem ve bulgular içermektedir.

2. KENTLİLİK BİLİNCİ VE KENTLİ HAKLARI

Kentleşme genellikle uygarlığın başlangıcı olarak kabul edilir. Kentleşmenin başlangıcı, insanlık tarihindeki avcı-toplayıcı süreçlerden yerleşik hayata geçişe kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu bağlamda da kentlerin doğuşu uygarlıkların doğuşu ile eş tutulmaktadır. Bu sebeple kentleşme net ve somut bir tarihle ifade edilecek bir başlangıcı yoktur. Bu duruma karşın araştırmacılar, kentleşmenin ortaya çıkması konusundaki belirsizliği bertaraf edebilmek için ve bir netliğe kavuşturmak adına toplumların avcılık ve toplayıcılıktan tarımsal faaliyetler ile yerleşik hayata geçmesini hem uygarlığın hem de kentleşmenin başlangıcı olarak kabul etmektedirler (Es ve Ateş, 2004). Kentleşme, yerleşim alanlarının kentlere dönüşmesidir. Kentleşme ile birlikte kentlerin ortaya çıkışı, gelişim ve değişim süreci açıklık kazanmaktadır (Kaypak, 2013).

Kentlilik bilinci; kentte yaşayan bireylerin, kenti kent yapan değerlerle yaşadıkları, varlıklarını sürdürdükleri mekâna karşı bilinç düzeyleri, kente ait davranışları benimsemesi şeklinde tanımlanabilir. Dolayısıyla bireyler ile yaşadıkları mekan arasındaki ilişkiyi aidiyet ve sorumluluk duygusu çerçevesinde ifade etmeye çalışan bir kavramdır (Hayta ve Nalbant, 2019). Diğer bir deyişle,

kentlilik bilinci, kent kültürünü anlamak, kentin ve dinamiklerinin bir parçası olmak ve kentsel tasarım sorumluluğunu hissetmek demektir (Batmaz ve Gürer, 2016). Kısacası kentlilik bilinci, bir kentte yaşayan insanların kentin kültürünü ne olde sürdürdüğünü veya zmsediğini, yaşadığı kente özgü tutum ve davranışları benimsemesini ve kente karşı sorumluluk duygusu hissetmesini anlatan bir kavramdır (şahin ve Anık, 2016).

Kentli hakları, insan haklarının kent düzlemine taşınmasıyla ortaya çıkan bir kavramdır. O sebeple kentli haklarını ifade etmeden önce insan haklarını, insan hakları ve kentsel hakların gelişim süreçleri bağlamında değerlendirmek gerekir. İnsan hakları bir ideali ifade etmektedir. Bu ideal, insanlıkları nedeniyle tüm insanlara sunulacak olan insanların bütünlüğünü temsil eder. İnsan hakları, tüm insanların sadece insan oldukları için sahip oldukları ve hiçbir yönetimin onlardan eksik bırakılmayacağı temel hak ve ayrıcalıklar bütününü oluşturmaktadır (Negiz ve Yalçın, 2018). 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'ni (Birleşmiş Milletler 1948) ilan etti. O zamanlar yaygın olarak daha çok kabul gören ifadelerden biri de şuydu: İnsanlar hr, haysiyet ve haklar açısından eşit doğarlar. Her bireye herhangi bir fark gözetmeksizin bu bildirgede ifade edilen bütün hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkı verilerek insanlık tarihinin tüm üyelerinin eşit ve devredilemez haklarını koruma sözü verildi (Hafner ve Burton, 2012). Dolayısıyla İnsan hakları, dünyanın her alanındaki bütün insanlara eşit olarak uygulanan uluslararası tarafından kabul edilmiş normları ifade etmektedir (Braveman ve Gruskin, 2003).

Kentli hakları, temel haklar, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, siyasal haklar ve dayanışma haklarının bir gerçekleşme alanı olarak kentsel mekanda somutlaşması durumudur. Kişinin sahip olduğu insan haklarını kentsel mekanda yeterince ve rahatça kullanabilmesidir. Kentli hakları, kentte yaşayan her birey için farklılık gözetmeksizin uygulanmasıdır (Büyükşahin, 2018). Yani kentli hakları soyut insan haklarının kentsel özelliklerini ifade etmek için kuvvetli bir temel olarak günyüzüne çıkmaktadır. Kentli haklarıyla birlikte, uluslararası özellikteki soyut hakların yerel ve somut özellikli şekilde kentlerde uygulanabilir şekle getirilmek hedeflenmektedir. Kentlerde soyut insan haklarının hayata geçirilmesi, yerel hizmetlerin kalitesini ve verimliliğini artırır, yerel topluluklarda ekonomik, sosyal ve kültürel fırsatlar yaratır, bir topluluk duygusu geliştirir ve yerel yönetimde aktif vatandaş katılımına da olanak sağlayacağı kabul edilmektedir. (Güngör ve Negiz, 2017).

Kentli haklarının içeriği hususunda en belirgin ve somut tanımlama Avrupa Kentsel şartı'nda bulunmaktadır. Avrupa Kentsel şartı, 17–19 Mart 1992 yılında Avrupa Konseyi'nin 27. oturumunda kabul edilmiştir (Karasu, 2008). Avrupa Kentsel şartı kentli haklarını 13 başlık altında ifade etmektedir. Bu başlıklar; Ulaşım ve Dolaşım, evre ve Doğa, Kentlerin Fizik Yapıları, Tarihi Kentsel Yapı Mirası, Konut, Kentsel Güvenliği, Kentlerdeki zrller, Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme, Kültür, Kültürlerarası Kaynaşma, Kentlerde Sağlık, Halk Katılımı, Kent Yönetimi Kent Planlaması, Kentlerde Ekonomik Kalkınmadan oluşmaktadır (Köse, 2020).

Sonuç olarak, kentli haklarının uluslararası bir metin çerçevesinde değerlendirilmesi, Avrupa Kentsel şartı bir ile gerçekleşmiştir. Bu anlamda, bir sözleşme özelliğine sahip olmamasından kaynaklı bağlayıcı bir özelliği olmayan, fakat bir ilkeler kılavuzu gibi, kentli hakları olarak ifade edilmesi literatürde önem arz eden bir yere sahip olmasına olanak sağlamaktadır (Yavuz, 2019).

3. LİTERATÜR

Kentlilik Bilinci ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi, araştırmanın seyrini belirlemek ve izleneceği yolları tespit etmek için büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple ilgili literatür incelenmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. nceki araştırmalarda hangi tür yolların izlendiği, verilerin elde edilmesi konusunda hangi tür veri toplama araçlarının kullanıldığı açıklanmıştır. Literatür incelendiğinde Batman, Çanakkale, Karaman, Balıkesir, Diyarbakır, Isparta, Burdur, Ordu, Bursa, Tokat, Samsun Kırıkkale kentlerinde Kentlilik Bilinci ile alanında araştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda Batman'da Kentlilik Bilinci alışması da ilgili literatürde yerini alarak alana katkı sunacaktır.

Güngör ve Negiz (2017) Isparta'da, kentli hakları alanında bilinci oluşturmak amacıyla Süleyman Demirel niversitesi'nde mevcut olan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden seçilen

örnekleme anket çalışması yapılmış ve bulgular irdelenmiştir. Araştırmada, ilde yaşayan kişilerin kentli hakları farkındalığının olup olmadığı sorusu odak noktasını oluşturmuştur.

Kentli hakları arasında yer alan tam 20 haktan "güvenlik, temiz ve sağlıklı bir çevre, kültürler arası bütünleşme, işlev ve sağlık arasındaki uyum" konularında olumlu tutuma sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Bayhan (2017) Diyarbakır kentinde yaşayan bireylerde kentlilik bilincinin oluşup oluşmadığını incelediği çalışmada; Diyarbakır il merkezinde yer alan Diclekent, Seyrantepe, Toki Üç Kuyular ve Bağlar mahallelerinde kentlilik bilinci ile ilgili bir durum analizinin yapılması hedeflenmiştir. Toplamda 156 anket uygulanmıştır. Sosyo-kültürel, Sosyo-ekonomik ve Sosyo-demografik değişkenlerin kentlilik bilinci üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Candan ve Kazak (2019) kentte yaşamını sürdüren kişilerde kentlilik bilincinin oluşması için temel olarak mahalle kültürünün oluşmasının gerekli görüldüğü fikri doğrultusunda yaptığı çalışmada, 146 mahalle halkından anket yöntemi ile toplanan verilerin analizi sonucunda; mahalle kültürü ile kentlilik bilinci arasında orta düzeyde (%48) pozitif bir ilişki olduğu, kentlilik bilinci değişkeninin toplam varyansının %14'ünün mahalle kültürü değişkeni aracılığıyla ifade edildiği sonucuna varılmıştır.

Balık ve Erdoğan (2020) çalışmada Çanakkale'de yaşamını sürdüren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde eğitim almakta olan lisan öğrencilerin kentlilik bilinci düzeylerinin farklı göstergeler bakımından belirlenmesini amaçlamıştır. Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerinin kentlilik bilinci düzeyinin farklılık göstermiştir.

Bimay (2021) Batman'da kent sakinlerinin yerel katılımı ve kentsel haklarının kullanımı bağlamında kentsel aidiyeti ve bilinç düzeyini ele almaktadır. Ankete katılım sağlayan kişilerin birçoğunun çocukluk ya da gençlik dönemlerini yaşadıkları Batman ilinde, kentsel haklara ilişkin olarak kentlilik bilinci ve kentsel haklar konusunda bir farkındalık olmasına rağmen yerel katılım fonksiyonlarının işlevsiz olmasından dolayı yeterli fırsatların olmaması sebebiyle bu hakların kullanımında problem yaşadıkları tespit edilmiştir.

Bu çalışmada Batman'da çalışılan diğer çalışmalardan farklı olarak kentlilik bilinci ve kentli haklarının yaş, cinsiyet, gelir durumu ve eğitim düzeyi gibi değişkenlere bağlı istatistiki açıdan incelemesi frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama, Kruskal Wallis analizi Varyans analizi (ANOVA) ve t testi kullanılarak analiz edilmiş ve elde edilen bulgular tablolar şeklinde sunulmuştur.

Yazında kentlilik bilinci ve kentli hakları ile ilgili alanda birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Mutlu (2011), Acungil (2012), Keskin, Sağocak ve Arslan (2015), Erdem (2016), Şahin ve Anık (2016), Yeşil ve Yüksel (2016), Batmaz ve Gürer (2016) gibi araştırmacılar konuyu kentlilik bilinci ve kentli hakları bağlamında ele almışlardır. Çalışmalarda bazı bölgelerde sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik değişkenlere bağlı olarak kentlilik bilinci ve kentli hakları göstergelerini oluşturan kentsel farkındalık, kentsel aidiyet ve kentsel sorumluluk unsurlarına bağlı olarak kentlilik bilinci düzeyi yüksek çıkmıştır. Aynı zamanda kent ve kentli kimliği açısından çoğu katılımcının kentsel aidiyet duygularının gelişmediği, halkın beklentilerini karşılama düzeyinin oldukça düşük olduğu, kentlilik bilincinin düşük olduğu, kentsel duyarlılıklarının zayıf olduğu, kentlilik bilincinin tam anlamıyla oluşmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum Türkiye'deki kentlilik bilincinin ve kentli haklarının kullanımının geliştirilmesine yönelik uygulama ve projelerin kentlileşme, kentli hakları, kent kimliği ve kentlilik bilincini ortaya koyabilecek sosyal politikalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Çalışmalar Türkiye bağlamında irdelendiğinde sanayileşme ve fabrikalaşma ile birlikte Türkiye'de yoğun bir iç göç yaşamaya devam etmektedir. Türkiye'de diğer illerden farklı olarak Batman İl'inde petrolün sağladığı avantajlar Batman İl'inde kentlilik bilinci ve kentli hakların kullanımının büyüme ve gelişim sürecinde yıllar arasında farklılık göstermesi bakımından Batman İl'inde böylesi bir çalışmanın literatüre farklı bir boyut kazandırmasına olanak sağlayacaktır.

4. YÖNTEM VE BULGULAR

4.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmada kentlilerin ikamet ettikleri mekan ile olan bağlarını güçlendirecek yöntemlerle sosyal yaşamlarını devam ettirdikleri kentin farkına varmalarını sağlayarak kentli halka farkındalık yaratılacak süreçleri kentle pozitif bir hassasiyet içerisinde kalarak kentle olan sosyal bağlarını aktif bir biçimde aidiyet bilinciyle güçlendirerek yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik bağlamında ‘‘Kentlilik Bilinci’’ ve ‘‘Kentli Hakları’’ önemi incelenecektir. Tüm bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı, kentlilik bilinci ve kentli haklarını Batman ili örneği üzerinde ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, kentlilerin kentlerine karşı sorumlulukları, kentli hakları, kentlinin yerel haklarının neler olduğunu, kentli halka tanınan hakların kullanımı nasıl sağlandığı soruları çerçevesinde çalışmanın tamamlanması hedeflenmiştir.

4.2. Araştırmanın Evreni, Kapsamı ve Kısıtları

Araştırmanın evrenini Batman merkez ilçesi sınırları içerisinde yaşayan 18 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini çalışmaya gönüllü katılım sağlayan 617 kişi oluşturmaktadır. Örnekleme sayısı Batman ili nüfusuna göre hesaplanarak belirlendi. Bu bağlamda, Batman merkez mahallelerin nüfusu, kent nüfusuna yüzdelik olarak oran yapılarak her mahalleden kaç kişiye anket yapılması gerektiği hesaplandı. Araştırma 10 Mayıs 2022-30 Mayıs 2022 tarihleri arasında Batman Merkez ilçesi sınırları içerisinde yaşayan 18 yaş ve üstü bireyler üzerinde yapılmıştır. Toplamda 617 kişi ile anket çalışması yapıldı. Uygun yanıt vermeyen 32 katılımcı çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışma toplam 585 katılımcıdan toplanan veri ile analiz edilmiştir.

4.3. Yöntem

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak beşli likert tipi anket geliştirilmiştir. Anketin geliştirilmesinde ilgili literatürde yer alan bazı çalışmalardan (Acungil, 2012; Candan ve Kazak, 2018; Güngör ve Negiz, 2017; Talu, 2017; Yeşil ve Yüksel, 2016; Bimay, 2021) yararlanarak soru havuzu oluşturulmuştur. Bu soru havuzundan çalışma amaçlarına uygun şekilde ankette yer alan sorulardan bir kısım ankettten çıkarılırken bir kısmı da ankete eklenerek anketin son hali oluşturulmuş kullanıma hazır hale getirilmiştir. Çalışmaya toplamda 617 kişi katılım sağlamıştır. Yapılan anketler incelendiğinde katılımcılardan uygun yanıt vermeyen 32 katılımcı çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışma toplam 585 katılımcıdan toplanan veri ile SPSS 26.0 (Statistical Package for the Social Sciences) ortamında analiz edilmiştir.

4.4. Bulgular

Tablo 1: Cinsiyete Göre Kentlilik Bilinci Düzeyi ve Kentli Haklarının Farklılık Testi (t-testi)

	Cinsiyet	n	x	p
Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyinin cinsiyete göre incelenmesi	Erkek	300	75,9300	,093
	Kadın	285	74,2351	,092
Kentte yaşamanın ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme farkındalığının cinsiyete göre incelenmesi	Erkek	300	64,1367	,010
	Kadın	285	60,5509	,010
Batman’da kentli haklarının yansımalarının cinsiyete göre incelenmesi	Erkek	300	51,5067	,485
	Kadın	285	52,4632	,485

* p > 0,05

Tablo 1’e göre Cinsiyet ile Batman’da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p=0,093; p>0,05). Cinsiyet ile kentte yaşamanın ve kentli olmanın bir sonucu olan hakları bilme arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (p=0,01; p<0,05). Son olarak da cinsiyet ile Batman’da kentli haklarının yansımaları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (p=0,485; p>0,05).

Tablo 2: Kentlilik Bilinci Düzeyinin Yaş Grupları Bazında Karşılaştırılması (Anova testi)

Yaş	Grup	LSD p	x	VED	p
18-24	25-34	,189	74,0000		
	35-44	,413			
	45-54	,872			
	55 ve üstü	,523			
25-34	18-24	,189	75,7920		
	35-44	,682			
	45-54	,397			
	55 ve üstü	,872			
35-44	18-24	,413	74,3065	,786	,727
	25-34	,682			
	45-54	,617			
	55 ve üstü	,929			
45-54	18-24	,872	75,4474		
	25-34	,397			
	35-44	,617			
	55 ve üstü	,651			
55 ve üstü	18-24	,523	75,1043		
	25-34	,872			
	35-44	,929			
	45-54	,651			

*P>0,05

Tablo 2'ye göre Anova p değeri (0,727) 0,05'ten büyük olduğu için yaş gruplarına göre Batman'da kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi ortalamalarının istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu farkı daha net görmek için yapılan LSD testinde gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır (P=0,727; p<0,05).

Tablo 3: Batman'da Kentlilik Bilinci ve Kentsel Farkındalık Düzeyinin Eğitim Durumu Grubu ile Karşılaştırılması (Anova testi)

Eğitim Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
Okur yazar değilim	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,004	69,0000		
	Lise	,009			
	Önlisans	,000			
	Lisans	,000			
	Lisansüstü	,001			
İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	Okur yazar değilim	,004	74,9135		
	Lise	,631			
	Önlisans	,068			
	Lisans	,488			
	Lisansüstü	,184			
Lise	Okur yazar değilim	,009	74,1776		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,631			
	Önlisans	,017			
	lisans	,183			
	lisansüstü	,099			
Önlisans	okur yazar değilim	,000	78,2740	,082	,001
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,068			
	Lise	,017			
	lisans	,162			
	lisansüstü	,925			
Lisans	okur yazar değilim	,000	75,9396		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,488			
	Lise	,183			
	Önlisans	,162			
	lisansüstü	,320			
Lisansüstü	okur yazar değilim	,001	78,5417		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,184			
	Lise	,099			

Önlisans	,925
lisans	,320

*P>0,05

Tablo 3'e göre Anova p değeri (0,01) 0,05'ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre okur yazar değilim ile İlkokul/İlköğretim/Ortaokul, Lise, Önlisans, lisans, lisansüstü ve lise ile Önlisans grupları arasında istatistiki açıdan farklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 4: Batman'da Kentlilik Bilinci ve Kentsel Farkındalık Düzeyinin Gelir Durumu Grupları ile Karşılaştırılması (Anova testi)

Gelir Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
4000 TL	4001-5000 TL	,002	73,0276		
	5001- 6000 TL	,004			
	6001- 7000 TL	,449			
	7000 TL ve Üzeri	,002			
4001-5000 TL	4000 TL	,002	77,6145		
	5001- 6000 TL	,670			
	6001- 7000 TL	,216			
	7000 TL ve Üzeri	,731			
5001- 6000 TL	4000 TL	,004	78,5532	,383	,001
	4001-5000 TL	,670			
	6001- 7000 TL	,143			
	7000 TL ve Üzeri	,459			
6001- 7000 TL	4000 TL	,449	74,6389		
	4001-5000 TL	,216			
	5001- 6000 TL	,143			
	7000 TL ve Üzeri	,292			
7000 TL ve Üzeri	4000 TL	,002	77,0310		
	4001-5000 TL	,731			
	5001- 6000 TL	,459			
	6001- 7000 TL	,292			

*P<0,05

Tablo 4'e göre Anova p değeri (0,01) 0,05'ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu grup 4000 TL gelire sahip olan gruptakilerden kaynaklandığı saptanmıştır.

Tablo 5: Kentte Yaşamının ve Kentli Olmanın Bir Sonucu Olan Hakları Bilme Düzeyinin Yaş Grupları Bazında Karşılaştırılması (Anova testi)

Yaş	Grup	LSD p	x	VED	p
18-24	25-34	,059	60,2400		
	35-44	,036			
	45-54	,633			
	55 ve üstü	,689			
25-34	18-24	,059	63,7699		
	35-44	,650			
	45-54	,047			

	55 ve üstü	,104			
35-44	18-24	,036	64,5970	,218	,041
	25-34	,650			
	45-54	,030			
	55 ve üstü	,069			
45-54	18-24	,633	59,0000		
	25-34	,047			
	35-44	,030			
	55 ve üstü	1,000			
55 ve üstü	18-24	,689	59,0000		
	25-34	,104			
	35-44	,069			
	45-54	1,000			

*P<0,05

Tablo 5'e göre anova p değeri (0,041) 0,05'ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu gruplar tabloda belirtilmiştir.

Tablo 6: Kentte Yaşamın ve Kentli Olmanın Bir Sonucu Olan Hakları Bilme Düzeyinin Eğitim Durumu Grupları Bazında Karşılaştırılması (Anova testi)

Eğitim Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
Okur yazar değilim	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,038	53,9200		
	Lise	,021			
	Önlisans	,001			
	lisans	,000			
	lisansüstü	,000			
İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	okur yazar değilim	,038	59,7788		
	Lise	,873			
	Önlisans	,086			
	lisans	,001			
	lisansüstü	,018			
Lise	okur yazar değilim	,021	60,1118	,337	,000002
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,873			
	Önlisans	,089			
	lisans	,000			
	lisansüstü	,019			
Önlisans	okur yazar değilim	,001	64,0822		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,086			
	Lise	,089			
	lisans	,264			
	lisansüstü	,248			
lisans	okur yazar değilim	,000	66,6209		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,001			
	Lise	,000			
	Önlisans	,264			
	lisansüstü	,589			
Lisansüstü	okur yazar değilim	,000	68,5417		
	İlkokul/İlköğretim/Ortaokul	,018			
	Lise	,019			
	Önlisans	,248			
	lisans	,589			

*P<0,05

Tablo 6'ya göre Anova p değeri (0,000002) 0,05'ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu gruplar tabloda belirtilmiştir.

Tablo 7: Kentte Yaşamanın ve Kentli Olmanın Bir Sonucu Olan Hakları Bilme Düzeyinin Gelir Durumu Grupları Bazında Karşılaştırılması (Anova testi)

Gelir Durumu	Grup	LSD p	x	VED	p
4000 TL	4001-5000 TL	,007	58,8069		
	5001- 6000 TL	,055			
	6001- 7000 TL	,028			
	7000 TL ve zeri	,000			
4001-5000 TL	4000 TL	,007	64,3253		
	5001- 6000 TL	,852			
	6001- 7000 TL	,791			
	7000 TL ve zeri	,121			
5001- 6000 TL	4000 TL	,055	63,7660	,620	,000004
	4001-5000 TL	,852			
	6001- 7000 TL	,695			
	7000 TL ve zeri	,139			
6001- 7000 TL	4000 TL	,028	65,1944		
	4001-5000 TL	,791			
	5001- 6000 TL	,695			
	7000 TL ve zeri	,380			
7000 TL ve zeri	4000 TL	,000	67,9147		
	4001-5000 TL	,121			
	5001- 6000 TL	,139			
	6001- 7000 TL	,380			

*P<0,05

Tablo 7'ye göre Anova p değeri (0,000004) 0,05'ten küçük olduğu için gruplar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için LSD testi ile analiz edilmiştir. Bu test sonucuna göre istatistiki açıdan farkın olduğu grup 4000 TL gelire sahip olan gruptakilerden kaynaklandığı saptanmıştır.

6. SONUÇ VE DEğERLENDİRME

Batman'da yaşayan katılımcıların **kentlilik bilinci ve kentsel farkındalık düzeyi** eşitli maddeler üzerinden değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonucunda bazı önemli bulgular ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, katılımcıların kentle olan ilişkileri, toplumsal sorumluluk algıları, çevreye duyarlılıkları ve aidiyet duyguları gibi pek çok farklı boyutu kapsamaktadır.

Yapılan anket sonuçlarına göre Batman'a aidiyet ve gelecek beklentileri bağlamında **“ocuklarının geleceğini Batman'da kurmasını isterim.”** ifadesine katılım düşük düzeyde olup, %38,7 oranında katılımcı bu ifadeye katılmıyor ya da kararsız. Bu, Batman'da yaşamanın geleceğe yönelik çekiciliğinin bazı katılımcılar için düşük olabileceğini göstermektedir. Batman'ın bir “gelecek kenti” olarak görülme potansiyelinde kararsızlık dikkat çekicidir. “Batman asla ayrılmayacağım bir şehirdir.” ifadesine %20,9 “kesinlikle katılmıyorum” ve %18,5 “katılmıyorum” yanıtları verilmiştir, bu da %39,4'lk bir kesimin Batman'dan ayrılma düşüncesine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, “İlk fırsatını bulduğumda Batman'dan ayrılırım.” maddesine verilen yanıtlar da bu durumu destekler

niteliktedir. Batman’da yaşamaktan memnuniyetsizlik, bu sorulara verilen yanıtlarda açıkça görülmektedir.

Toplumsal ve çevresel duyarlılık anlamında **“Sokağa tükürülmesini, yerlere izmarit atılmasını, apartmanlarda ayakkabıların kapı önünde bırakılmasını yadırgarım.”** maddesine %81,4 oranında katılım gösterilmiştir. Bu, kentlilerin büyük bir kısmının çevresel yaşam kalitesine önem verdiğini ve kentsel yaşamın gerektirdiği kurallara uyulmasını beklediğini göstermektedir. **“Parkta gördüğüm bir atığı, bana ait olmasa da alıp çöpe atarım.”** maddesine %73 oranında katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum yanıtları verilmiştir. Bu, katılımcıların çevre bilincinin yüksek olduğunu ve kente karşı sorumluluk hissettiklerini göstermektedir.

Kentsel sorumluluk ve yönetim ile ilişkili olan **“Kentin gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanabilir bir yer olmasında en büyük sorumluluk belediyeye aittir.”** ve **“Kentin gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde en büyük sorumluluk kentte yaşayanlara aittir.”** ifadelerine verilen yanıtlar, sorumluluğun hem belediyeye hem de bireylere ait olduğunu düşündüren bir dengenin mevcut olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %74,5’i, kentte yaşanan gelişmelerden belediyeyi sorumlu tutarken, %67,2’si bu sorumluluğu kentte yaşayanlara atfetmektedir.

Demokratik yaklaşımlar ve toplumsal hoşgörü ile ilişkili olan **“Aile fertlerinden birinin farklı bir siyasi partiye oy vermesini olumlu karşılarım.”** maddesine %74,5 oranında olumlu yanıt verilmiştir. Bu sonuç, Batman’da demokratik anlayışın gelişmiş olduğunu ve bireylerin farklı görüşlere saygı duyduğunu göstermektedir. **“Batman’a il dışından gelen bireylere saygı duyarım.”** maddesine katılım %86,8 ile oldukça yüksektir. Bu sonuç, Batman halkının hoşgörülü ve misafirperver olduğunu vurgulamaktadır.

Kent kimliği ve aidiyet ile ilişkili olan **“Kendimi Batmanlı olarak görüyorum.”** maddesine %71,6 oranında olumlu yanıt verilmiştir. Batman’da doğan ve uzun yıllar burada yaşayan bireyler arasında aidiyet duygusu güçlü iken, sonradan Batman’a yerleşen bireyler arasında aidiyet duygusu daha zayıf kalmaktadır. **“Batman’ın tarihini, kültürel ve coğrafi özelliklerini iyi bilirim.”** maddesi de kent bilinci açısından önemli bir gösterge olup, %54,5 oranında olumlu yanıt almıştır. Bu, kent kimliğine dair farkındalığın arttığını göstermektedir.

Sonuç olarak Batman’da yaşayan bireylerin kentlilik bilincinin çeşitli boyutlarda gelişmiş olduğunu, ancak bazı alanlarda daha fazla geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Çevresel ve toplumsal sorumluluk bilinci yüksek düzeyde iken, sosyal ve kültürel katılımı nispeten düşük seviyeler dikkat çekmektedir. Kent aidiyeti ve demokratik yaklaşım ise güçlü bir yapı sergilemektedir. Kentte yaşam koşullarını ve geleceğe yönelik beklentileri artırmak adına sosyal ve kültürel yaşamın daha da zenginleştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Kentlilik bilinci üzerine yapılan çalışmalar, farklı şehirlerdeki bireylerin bu bilinci kazanma süreçlerinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bayhan’ın (2017) Diyarbakır’da yaptığı çalışmada, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik değişkenlerin kentlilik bilinci üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Candan ve Kazak’ın (2019) çalışmasında ise, kentlilik bilincinin oluşmasında mahalle kültürünün önemli bir rol oynadığı ve mahalle kültürü ile kentlilik bilinci arasında %48 oranında pozitif bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Balık ve Erdoğan’ın (2020) Çanakkale’deki öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada, kentlilik bilincinin farklı göstergelere göre değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar, kentlilik bilinci oluşumunun bireylerin yaşadıkları sosyal ve fiziksel çevrelerle güçlü bir bağlantı içinde olduğunu göstermektedir.

Batman İl’inin, daha yaşanabilir bir kent olması için, tarihi ve fiziksel çevre koruma ilkelerinin bir arada tutulduğu, güncel planlama ve koruma araçlarını kapsayan, kentin yerel değerlerini koruyan, halkın katılımını dikkate alan ve kentin imar, ulaşım ve dönüşüm projelerini artıran daha kapsamlı ve güçlü bir yasal çerçevenin kurulması gerekmektedir. Bu uygulama ve projelerin güçlendirilmesi için sosyal değişim ve dönüşüm sürecinde kentlileşme, kentli hakları, kent kimliği ve kentlilik bilincini ortaya koyabilecek sosyal politikaların daha etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmada kullanılan anket yöntemi için Batman Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 09./03/2022 tarihli ve 2022/03 nolu toplantısında 2022/03-01 sıra sayılı kararı ile izin alınmıştır. Aksi bir durumun tespiti halinde AKAD Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı %50, 2. Yazarın katkı oranı ise % 50'dir.

ıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar atışması yoktur.

Ethics Statement: For the survey method used in this study, permission was obtained from Batman University Ethics Committee with the decision numbered 2022/03-01 at its meeting dated 09./03/2022 and numbered 2022/03. In case of detection of a contrary situation, AKAD Journal has no responsibility and all responsibility belongs to the author (s) of the study.

Author Contributions Statement: 1st author's contribution rate is 50 %, 2nd author's contribution rate is 50 %.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors.

KAYNAKA

- Acungil, Y. (2012).*Kentleşme sürecinde Tokat'ta kentlilik bilinci*(Yayın No.325961) [Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi]. Yüksek ğretim Kurumu Tez Merkezi.
- Avcı, S.(2023).*Kentlilik Bilinci ve Kentli Hakları: Batman İli rneği*(Yayın No.806722)[Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi]. Yüksek ğretim Kurumu Tez Merkezi.
- Balık, B. (2020)*niversite ğrencilerinin kentlilik bilinci üzerine bir araştırma: anakkale Onsekiz Mart niversitesi rneği*(Yayın No.634430)[Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. Yüksek ğretim Kurumu Tez Merkezi.
- Batmaz, N. Y., & Gürer, A. (2016). Kırıkkale ilinin kentlilik bilinci bağlamında değerlendirilmesi üzerine bir araştırma.4. *Uluslararası Kentsel ve evresel Sorunlar ve Politikalar Kongresi*, 163-177.
- Bayhan, M. (2017).*Kentleşme sürecinde kentlilik bilinci; Diyarbakır rneği*(Yayın No.477336)[Yüksek Lisans Tezi, Bingl Üniversitesi]. Yüksek ğretim Kurumu Tez Merkezi.
- Bimay, M. (2021). Yerel Katılım Açısından Kent ve Kentli Kimliği, Kentsel Aidiyet ve Kentsel Farkındalık Düzeyi: Batman rneği. *The Journal of Social Science*, 5(9), 88-108.<https://doi.org/10.30520/tjsosci.872121>
- Braveman, P., & Gruskin, S. (2003). Poverty, equity, human rights and health. *Bulletin of the World Health Organization*, 81, 539-545.<https://l24.im/ZKae>
- Büyükşahin, M. (2018).*Kentsel hizmetler, kentli hakları ve kentsel adalet algısı: Antalya varsak rneği*(Yayın No.517354)[Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. Yüksek ğretim Kurumu Tez Merkezi.
- Candan, H. ve Kazak, G. (2019). Mahalle Kültürünün Kentlilik Bilinci zerine Etkisi: Karaman rneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(66), 1049-1064.DOI: 10.17719/jisr.2019.3651
- Erdem, B. (2016)*Kentlilik bilinci bağlamında evre duyarlılığı: Burdur ili rneği*(Yayın No.429884)[Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. Yüksek ğretim Kurumu Tez Merkezi.
- Es, M. ve Ateş, H. (2004). Kent yönetimi, kentlileşme ve g: sorunlar ve çözüm nerileri. *In Journal of Social Policy Conferences*, 0(48), 205-248.<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/890/9892>
- Güngör, T. & Negiz, N. (2017). Kentli hakları farkındalığının niversite öğrencileri üzerinden incelenmesi: Süleyman Demirel niversitesi rneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1103-1121.<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/52995/704374>

- Hafner-Burton, E. M. (2012). International regimes for human rights. *Annual Review of Political Science*, 15, 265-286. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-031710-114414>
- Hayta, Y. & Nalbant, M. (2019). Kentlilik bilinci üzerine bir değerlendirme: Bitlis İli örneği. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 3(2), 90-101. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ijbemp.40375>
- Karasu, M. A. (2008). Kentli haklarının gelişimi ve hukuki boyutları. *TBB Dergisi*, (78), 37-52. <https://www.jurix.com.tr/article/10603?u=0&c=0>
- Kaypak, Ş. (2013). Modernizmden postmodernizme değişen kentleşme. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 2(4), 80-95. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumusgjebs/issue/7492/98717>
- Keskin, E. B., Sağocak, M., & Arslan, T. V. (2015). Kentlilik bilinci çalışmaları için bir model önerisi: Bursa'da kentlilik bilinci araştırması. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(1), 21-43. <https://dergipark.org.tr/en/pub/paradoks/issue/16348/171207>
- Köse, N. (2020). *Türkiye'de kentli haklarının gelişimi* (Yayın No.636819)[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Rumeli Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi.
- Mutlu, A. ve Özaydın, Ö. (2011) Metropol kent Samsun'da kentlilik bilinci. *Metropol Kent Samsun'da Kentlilik Bilinci Araştırma Projesi*, Samsun. <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/metropol-kent-samsun-da-kentlilik-bilinci/823>
- Negiz, N. & Yalçın, Ö. (2018) Kentli haklarının Türkiye eksenindeki yeri. *12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu (KAYSEM 12)* 326-340.
- Şahin, K., & Anık, M. (2016) Göç, kentleşme ve kentlilik bilinci: Kırıkkale örneği. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken(ZFWT)*, 8(3), 151-172. <https://dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/view/898>
- Yavuz, N. (2019) *Engelli hakları ve engellilerin kente erişebilirliğinin kentli hakları perspektifinden değerlendirilmesi* (Yayın No.567014)[Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi.
- Yeşil, M. ve Yüksel, M. (2016) Ordu Kenti Örneğinde Kentlilik Bilinci. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(özel sayı), 41-65. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/607950>